

Høgskulen på Vestlandet

Barn som vitne til vold i hjemmet

Children who witness domestic violence

Bachelor i barnevern

BSV5-300

Institutt for barnevern, sosialt arbeid og vernepleie

Avdeling for samfunnsfag

23.05.2017

Antall ord

8648

Kandidatnummer 104

Cecilie Henriksen

Veileder: Tone Jørgensen

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jfr. Forskrift om studier og eksamen ved Høgskolen i Bergen, § 9-1.

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen på Vestlandet sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen på Vestlandet tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

Kandidatnummer 104, Cecilie Henriksen

JA NEI

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	4
1.1 Problemstilling	5
1.2 Avgrensninger	5
1.3 Oppbygning av oppgaven	6
2.0 Metode: Litteraturstudium	6
2.1 Litteratursøk	6
2.2 Kildekritikk	8
3.0 Teori og begrepsavklaringer	8
3.1 Hva er vold?	9
3.2 Barn som vitne til vold	10
3.2.1 Barn kan være direkte og indirekte vitne til vold	11
3.3 Barn som handlende aktører	12
3.4 Barnets perspektiv	13
4.0 Drøfting av barns strategier for håndtering av vold	14
4.1 Barns strategier før volden	14
4.2 Barns strategier under volden	16
4.3 Barns strategier etter volden	19
5.0 Drøfting av barns følelser når de er vitne til vold	19
5.1 Konstant i beredskap	20
5.2 Sinne, frykt, bekymring og tristhet	20
5.3 Følelse av maktesløshet og mangel på kontroll	21
6.0 Avsluttende kommentar	22
Litteraturliste	24

Summary in English

In this bachelor assignment I will look at children who witness domestic violence. I will investigate what strategies children use before, during and after a violent episode and see how witnessing violence can affect the child emotionally. No matter what strategies the child is using, whether the strategies are direct or indirect, there are ways to cope with the violence. My main focus is to look at children who witness violence, and not directly exposed to violence. My topic question is: *“What strategies do children use to handle domestic violence and how is the child emotionally affected by the violence?”*

I have chosen literature study as a methodical introduction to discuss my topic question. To answer the topic question, I will use three studies that highlight children’s strategies and feelings when they witness domestic violence. The children in the studies are 7-20 years old. The studies are based on the child’s perspective. This perspective highlights children’s own voices and experiences, and this is the purpose of the assignment.

1.0 Innledning

Statistisk sentralbyrå (SSB) gjorde i 2001 en levkårsundersøkelse hvor de undersøkte hvor mange kvinner som i løpet av det siste året hadde opplevd vold eller trusler (NOU 2003:31, s. 42). Ved å bruke disse tallene regner man med at ca. 10 000 – 20 000 norske kvinner utsettes for vold fra en i nær relasjon. Dette skjer som oftest i eget hjem. På bakgrunn av undersøkelsen kan man anta at et sted mellom 12.000 og 24.000 barn, gitt at 2/3 av kvinnene har barn, opplever årlig at mor utsettes for vold (NOU 2003:31, s. 43). I denne undersøkelsen kan vi se at omfanget av barn som er vitne til vold mot mor, er stort. Selv om mange foreldre hevder at barna deres aldri har sett eller hørt volden mellom foreldrene, viser undersøkelser at i 80-90 % av voldstilfellene er barna til stede i hjemmet. Det barn forteller vil ofte være helt annerledes enn det foreldrene sier (Geffner (2003) referert i Heltne & Steinsvåg, 2011, s. 24). En undersøkelse av Christensen referert i NOU 2003:31 (2003, s. 43) viser til at 394 barn som bodde på krisesentre i Danmark, hadde 85 % av barna vært i samme rom som mishandlingen skjedde. 13 % av barna hadde vært i nærheten og hørt mishandlingen.

DeBoard-Lucas & Grych (2011) sin forskning om evaluering av barns tanker og følelser hos barn som lever med vold i hjemmet, fant at langt over halvparten av barna (70.6 %) hadde sett at moren ble dyttet av voldsutøveren. 35.3 % så at voldsutøveren sparket, bet og slo moren

med knyttneve. At voldsutøveren kastet ting/gjenstander på moren var det 23.5 % som var vitne til og 14.7 % av barna rapporterte at de så et våpen bli brukt mot mor.

Regjeringen kom i 2013 med en melding til Stortinget som handlet om forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Der kom det fram at betegnelsen ”å være vitne til vold” har blitt mye kritisert fordi det underslår det faktum at barnet faktisk blir direkte rammet av volden (Meld. St. 15 (2012-2013), 2013, s. 13). På bakgrunn av dette vil jeg i denne oppgaven belyse at selv om volden ikke er direkte rettet mot barnet, er barnet også voldsutsatt, fordi det lever med vold i hjemmet.

Barnevernet som instans, må ha kunnskap om vold for å kunne gripe inn og hjelpe. De som tar sosialfaglig utdanning, vil ofte være de første som møter disse barna. I meldinger til barnevernet kan det ofte være bekymring for barn grunnet vold i hjemmet. Hvis ingen snakker med disse barna, blir det ikke oppdaget. Hvis profesjonelle får mer kunnskap og kompetanse om barns strategier og følelsesmessige påvirkninger av vold, kan det være lettere å oppdage disse barna slik at de får den hjelpen de trenger til rett tid.

Jeg vil i denne oppgaven være spesielt opptatt av å belyse hvordan det er for barn å være vitne til vold i hjemmet, hvilke strategier de bruker for å håndtere volden og hvordan det å være vitne til vold har en følelsesmessig effekt på barnet.

1.1 Problemstilling

Bakgrunnen for valgt tema, blir problemstillingen som følgende: ”*Hvilke strategier bruker barn for å håndtere vold i hjemmet og hvordan blir barnet følelsesmessig påvirket av volden?*”. Hensikten med denne problemstillingen er å gå i dybden for å undersøke hvordan det er for barn å være vitne til vold.

1.2 Avgrensninger

Oppgaven vil avgrenses og ha hovedfokus på barn som er vitne til vold i hjemmet, og ikke utsatt for vold. I alle studiene jeg skal bruke er det far som utøver vold mot mor. Barn kan håndtere volden ulikt avhengig av alder, og utvalget i de ulike studiene er barn i aldersgruppen 7-20 år. Ved å bruke et bredere aldersspenn, vil jeg forsøke å få et helhetsbilde av barn og ungdommers erfaringer og opplevelser av vold i hjemmet, og for å få frem variasjonen hos eldre og yngre barn. NOU 2003:31 (2003, s. 62) skriver at personer under 18 år regnes som ”barn”. Jeg har valgt og ikke å avgrense det ned til spesifikke aldersgrupper, da dette vil snevre inn en del forskning. En har tradisjonelt sett tenkt at det ikke er så alvorlig å

være vitne til vold kontra det å være utsatt, men det viser seg å være like alvorlig. Derfor har det blitt gjort mer forskning på hvordan det er for barn å være vitne til vold.

1.3 Oppbygning av oppgaven

Del en av oppgaven er innledningskapitlet. Del to omhandler metodevalg og kildekritikk. I del tre går jeg inn på teori som skal benyttes i oppgaven og definere sentrale begrep. I del fire skal jeg drøfte barns strategier når de er vitne til vold og del fem blir drøfting av barns følelser når de er vitne til vold. Jeg skal bruke teorien og forskningen jeg har valgt for å svare på problemstillingen. Oppgaven avsluttes med kommentar og oppsummering.

2.0 Metode: Litteraturstudium

Dalland (2012, s. 111) skriver at metode sier noe om hvordan vi bør gå til verks for å finne kunnskap. Vi velger metode på bakgrunn av at vi mener metoden vil gi oss gode data og er med på å svare på spørsmålet vårt på en faglig interessant måte. Videre skriver Dalland (2012, s. 112) at metode er redskapet i det vi ønsker å undersøke, slik at vi kan samle inn relevant data til undersøkelsen.

Jeg har valgt litteraturstudium som metodisk inngang til drøfting av min problemstilling. Det er flere grunner til at jeg har valgt litteraturstudie. Når det skal skrives en oppgave på bachelornivå, er det flere begrensninger som må tas hensyn til. Ved empirisk undersøkelse, må jeg finne informanter. For meg hadde det vært utfordrende å vite hvor jeg kunne ha funnet informanter som belyser min oppgave, og ikke minst funnet informanter som vil prate om et så vanskelig tema. En annen begrensning som gjorde empirisk undersøkelse uaktuelt, er at jeg ikke kan intervju barn under 18 år. Med hensyn til denne begrensningen, får jeg ikke intervjuet og belyst barnets *egne* opplevelser og erfaringer. Det er gjort mye forskning på dette feltet, som gjør at litteraturstudie egner seg best for min oppgave.

2.1 Litteratursøk

For å finne relevant litteratur til oppgaven, startet jeg med å undersøke pensum i min utdanning. Her fant jeg en bok av Heltne, U. & Steinsvåg, P.Ø (2011): *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Denne boken er relevant for min oppgave da den gir kunnskap om hvordan det er for barn å leve med vold i hjemmet, hvilke strategier barn bruker ved voldsepisoder og hvordan vold kan påvirke barnet følelsesmessig.

For å finne frem til aktuell forskning på feltet brukte jeg hovedsakelig søkemotoren Oria. Jeg brukte både norske og engelske søkeord. Ved å bruke søkeordene *vold i hjemmet OG barn OG strategier*, fikk jeg 64 treff. Det første treffet på listen var boken ”Vold i hjemmet – barns strategier” skrevet av Carolina Øverlien (2012). Hun er utdannet fil. Dr. og forsker II ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). I boken har hun forsket på barns strategier før, under og etter en voldsepisode. Hun bruker barnets perspektiv for å få frem barnets stemme og løfte frem barnets egne erfaringer og opplevelser. Utvalget er 25 barn i aldersgruppen 8-20 år. De andre 63 treffene på trefflisten valgte jeg bort fordi de handlet om krisesentre, akuttarbeid i barnevernet, kvinners erfaringer med vold osv., og ikke barn som vitne til vold og deres strategier og følelser.

I referanselisten i boken til Carolina Øverlien (2012), fant jeg en artikkel jeg ønsket å undersøke nærmere, fordi navnet på artikkelen var ”*Children’s actions when experiencing domestic violence*” og det er barns strategier jeg skal undersøke. Jeg begrenset søket til forfatter/bidragstyper fordi navnene til forfatterne av artikkelen sto i referanselisten og for å gjøre søket mindre. Videre begrenset jeg søket til fagfelleverderte tidsskrift. Søkeordene ble slik: *øverlien OG hydén*. Da fikk jeg 5 treff. Her fant jeg artikkelen ”*Children’s actions when experiencing domestic violence*” skrevet av Carolina Øverlien og Margareta Hydén (2009). Utvalget i forskningen er 15 barn i aldersgruppen 12-15 år hvor barns handlinger eller fravær av handlinger under en voldsepisode ble undersøkt. Jeg valgte akkurat denne studien fordi den handler om det feltet jeg skal undersøke og den får frem barnets egen stemme, erfaringer og opplevelser. De andre treffene i trefflisten valgte jeg bort fordi de handlet om kvinners fortellinger om vold i nære relasjoner, og svenske mødre som snakker om morskap. De handlet ikke om barn som vitne til vold.

Ved å bruke søkeordene *children’s immediate coping responses AND witnessing domestic violence*, fikk jeg 9502 treff i trefflisten. Jeg begrenset søket til fagfelleverderte tidsskrift og tidsskrifttittel ”*Journal Of Family Violence*”. Jeg begrenset tidsskrifttittel fordi det er vold i hjemmet jeg skal undersøke. Jeg fikk 15 treff og den første artikkelen som kom opp var ”*Children’s perceptions of intimate partner Violence: causes, consequences, and coping*” skrevet av Renee L. DeBoard-Lucas & John H. Grych (2011). Her ble det forsket på mødre til 34 barn som bodde på krisesentre. Både mor og barns forståelse av volden, konsekvenser og mestringsstrategier ble undersøkt. Jeg valgte bort de andre treffene fordi de handlet om selvmord, psykisk helse hos barn som er utsatt for vold, barn som er voldelig mot foreldre osv., og ikke barn som vitne til vold.

2.2 Kildekritikk

Formålet med kildekritikk er at du skal vise at du er i stand til å forholde deg kritisk til det som brukes av materiale i oppgaven. Hensikten med dette er at leseren skal få ta del i mine refleksjoner når det gjelder relevans og gyldighet i litteraturen jeg har valgt for å svare på og belyse min problemstilling (Dalland, 2012, s. 72).

Jeg har benyttet meg av forskningsartikler som er fagfellevurderte tidsskrifter, som vil si at andre forskere har godkjent materialet før publisering. Når det gjelder feltet jeg skal undersøke, er Carolina Øverlien et navn som ofte går igjen. Hun har i en årrekke forsket på barn og vold i nære relasjoner. Hun har skrevet flere forskningsartikler både på norsk og engelsk, og gjort forskning både nasjonalt og internasjonalt. Ved å søke på navnet hennes, vil en kunne se at hun er en fremtredende forsker på feltet. Dalland (2012, s. 75) sier at hensikten med søk på forfatterens navn, er å finne ut forfatterens bakgrunn og autoritet i forhold til det feltet du skal undersøke.

Dalland (2012, s. 69) skriver at lærebøker ofte er instruerende tekster, og at de derfor sjeldent er tilstrekkelige nok i en stor oppgave. Jeg har allikevel valgt å ta med en bok skrevet av Heltne, U. & Steinsvåg, P. Ø (2011), som er pensum på barnevernstudie, for å se resultater fra studiene i lys av teori. Boken sier noe om hvordan det er for barn å leve med vold i hjemmet, barns strategier og følelsesmessig påvirkning av vold. Isdal, P. (2000) sin bok "Meningen med volden" handler om voldsutsatt og voldsutøver, og ikke barn. Jeg har valgt å ta med denne boken fordi den belyser hva vold er og det er mulig å se sammenheng med hvordan vold mot mor kan påvirke barnet.

Svakheter i valg av forskning, er mangel på nyere kunnskap/forskning på dette feltet. Barn som vitne til vold, er et tema som ikke er så belyst i dag i forhold til for eksempel vold i nære relasjoner. Den nyeste forskningen jeg har valgt er fra 2012 og den eldste er fra 2009. Selv om jeg vurderer studiene som litt gamle, er det fortsatt relevant da et stort antall barn i dag er vitne til vold i hjemmet. Dette er et stort felt som er viktig at det blir forsket videre på, for å få en bedre forståelse av hvordan det er for barn å være vitne til vold og konsekvensene av dette.

3.0 Teori og begrepsavklaringer

For å forstå hva det innebærer for barn å være vitne til vold, er det viktig å ha en forståelse av hva vold er og ulike former for vold. Jeg definerer de formere for vold som er sentrale for min oppgave.

3.1 Hva er vold?

Per Isdal (2000, s. 35) sier at alle har en formening om hvordan de forstår ordet vold. For eksempel det å slå og sparke, er vanligvis det vi mennesker forbinder med ordet vold. Den første og enkleste definisjonen til Isdal er at ”Vold er enhver bruk av fysisk makt for å skade andre” (Isdal, 2000, s. 35). Denne definisjonen har sine begrensninger og er mangelfull. Definisjonen reduserer vold til å omhandle kun fysisk vold, og ikke andre former for vold som kan skade andre. Ut i fra denne definisjonen, kreves det at volden skal ha som intensjon å skade andre. Voldsutøvere og voldsutsatte kan ofte oppleve at volden ikke har en intensjon og/eller et ønske om å skade (Isdal, 2000, s. 35).

Isdal (2000, s. 36) skriver at han forstår vold som relasjonelle handlinger, altså at handlingen foregår mellom mennesker, og at kjernen rundt handlingen er makt. Det er mange handlingsalternativer som kan kalles vold, men alle alternativene har et felles mønster. Isdal kommer da med følgende definisjon: ”Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil” (Isdal, 2000, s. 36). Ifølge Isdal (2000, s. 36) blir denne definisjonen sett på som en funksjonell handling. Det vil si at handlingen har et mål, der målet er å påvirke andre personer.

Den siste definisjonen til Isdal som jeg nettopp presenterte passer bedre for min oppgave, fordi den første kun handler om fysisk vold og det er ikke fysisk vold mot barn jeg skal undersøke. Siste definisjonen handler om ulike former for vold og dette er viktig for min oppgave, fordi den får frem ulike aspekter av vold, som for eksempel at volden kan være fysisk og psykisk.

Jeg skal fokusere på psykisk vold, fordi barn er utsatt for psykisk vold når de er vitne til vold. ”Psykisk vold er alle måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er fysisk i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av en bakenforliggende årsak (Isdal, 2000, s. 49).

Isdal (2000, s. 49) skriver videre at det er ulike former for psykisk vold og han deler det inn i ulike undergrupper, som for eksempel degraderende og ydmykende atferd og emosjonell vold. Jeg begrenser meg til å definere de undergruppene som er relevant for min oppgave. Degradereende og ydmykende atferd er atferd som har til hensikt å såre eller krenke en person psykisk, og at målet er å påføre en annen person noe vondt eller ubehagelig (Isdal, 2000, s. 52). Emosjonell vold er en atferd som har til hensikt å få andre til å føle seg små, dårlige og

uviktige. Denne type vold søker å skape vonde følelser hos den andre. Eksempler på dette er neglisjering og systematisk å overse og/eller overhøre en person (Isdal, 2000, s. 63).

Både barn og voksne, som lever med vold i hjemmet, lever i konstant frykt og bekymring. Isdal (2000) betegner dette som latent vold. Isdal (2000, s. 67) skriver at der vold har forekommet i nære relasjoner, vil den latente volden kunne resultere i at de utsatte ser på latent vold som den dominerende voldsformen. Det er stor risiko for at ny vold vil oppstå, og det vil styre alt de voldsutsatte gjør. For de som har opplevd relasjonsvold, kan denne voldsformen lett bli en kronisk livsbetingelse, da de utsatte hele tiden har en strategisk atferd for å unngå ny vold. Volden vil hele tiden være til stede ved at det alltid er en mulighet for at ny vold vil oppstå (Isdal, 2000, s. 67). Dette kan føre til en stor psykisk belastning på de voldsutsatte, da de hele tiden prøver å unngå ny vold.

Det er viktig å påpeke at Isdal sine definisjoner av vold handler om voldsutøverens vold mot mor. Men jeg skal se dette i sammenheng med at psykisk vold mot mor også kan være psykisk vold mot barnet, selv om volden ikke er direkte rettet mot barnet.

3.2 Barn som vitne til vold

Barn som vitne til vold, kan sees på som en variant av vold slik Isdal definerer det. Ser vi på Isdal (2000, s. 36) sin definisjon av vold, kan vi se at volden skader, smerter, skremmer og krenker personer. I dette tilfelle kan det være barnet, ved at barnet blir skremt når vold oppstår, det gjør vondt for barn å se vold og at moren blir skadet, og noen barn griper fysisk inn og blir selv skadet. Vi kan også se at barn blir utsatt for degraderende og ydmykende atferd og emosjonell vold slik Isdal (2000, s. 52 og 63) definerer det. Barnet er utsatt for degraderende og ydmykende atferd ved at barnet blir psykisk såret og krenket når far utøver vold mot mor, og dette er vondt og ubehagelig for barnet. Ved emosjonell vold kan barnet føle seg små og dårlige ved at de ikke kan gripe inn og hjelpe mor, og de kan føle seg uviktige når volden oppstår og ikke tar slutt med hensyn til barnets beste. Barn kan trygle om be far/voldsutøver om å slutte å skade mor, men hvis barnet blir oversett, overhørt og neglisjert, er dette å betrakte som emosjonell vold.

At barn lever med vold i hjemmet, krenkes deres rettigheter som barn. Dette kommer tydelig frem av FNs barnekonvensjonen (2003) hvor det står i artikkel 6 at ethvert barn har en iboende rett til liv og at så langt det er mulig, sikre at barnet overlever og vokser opp. I artikkel 19 skal det treffes tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk. Artikkel 27 skal sikre ethvert barns rett til en levestandard som er

tilstrekkelig for barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske og sosiale utvikling (FNs barnekonvensjon, 2003).

NOU 2003:31 (2003, s. 19-20) slår fast at vold i nære relasjoner også rammer barnet. Det kan være direkte ved at barnet utsettes for fysisk og psykisk vold og/eller seksuelle overgrep. Eller barnet kan være indirekte utsatt ved at barnet ser, hører eller fornemmer at mor blir utsatt for vold. Det at barn blir utsatt for vold er et brudd på barns menneskerettigheter. Det kommer klart fram av FN's barnekonvensjon artikkel 19 at barn skal beskyttes mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel, forsømmelig behandling, mishandling og utnyttig og seksuelt misbruk (FNs barnekonvensjon, 2003, s. 16) Det betyr at barn også skal beskyttes når de er vitne til vold, da det å være vitne til vold sees på som en form for psykisk vold.

3.2.1 Barn kan være direkte og indirekte vitne til vold

Alta krise- og incestsenter er et krisesenter for kvinner, menn og barn som er utsatt for fysisk og/eller psykisk vold i nære relasjoner. De har også Senter Mot Incest og Seksuelle Overgrep (SMISO) som er et gratis lavterskeltilbud som tilbyr støtte, veiledning og rådgivning til incest og overgrepss utsatte, pårørende og partnere til utsatte. De skriver også om at barn tar skade av å leve med vold i familien, og det er dette jeg skal ta for meg nå.

Altakrise.no (2016) skriver at vold mot mor/far er vold mot barn, fordi barn tar skade av å leve med vold i familien. Barn som lever med vold i familien, kan bli eksponert for volden både direkte og indirekte. Barna i studiene jeg skal presentere senere, er både direkte og indirekte vitne til vold. Barna er direkte til stede ved at de kan se og oppleve konsekvensene av volden. De er også indirekte til stede ved at de hører lyder.

Altakrise.no (2016) skriver at barn kan fortelle hvordan de er direkte til stede gjennom å oppleve følgende av volden. De kan merke fysiske, psykiske og materielle skadene etter en voldsepisode. Barn kan våkne til lyden av eller komme hjem og se knuste møbler, at moren gråter og har blåmerker. De kan også se at faren angrer på det som har skjedd og/eller det han har gjort.

Videre skriver Altakrise.no (2016) at barn kan være indirekte til stede gjennom å høre volden. De kan høre høylytt kranling, skrik, lydene av fysisk vold som for eksempel slag, og de kan høre møbler som knuser. For barn kan det være mer skremmende å være indirekte til stede enn direkte. Grunnen til dette er at de begynner å fantasere og lure på hva som skjer. For

mange kan det være overveldende å ha følelsen av og ikke vite hva som skjer og følelsen av og ikke kunne gjøre noe (Altakrise.no, 2016).

Det kan generelt være traumatiske for barn å være vitne til vold. Øverlien (2012, s. 24) peker på at barn som opplever vold i hjemmet, kan volden forstås som *traumer* eller som *traumatiske opplevelser*. Type II-traumer er traumatiske opplevelser som forekommer flere eller mange ganger gjennom hele barnets liv.

”Ordet ’traume’ er ikke en hendelse i seg selv, men påvirkningen en hendelse kan ha på et individ etter en potensielt traumatiserende hendelse” (Van der Hart, Nijenhuis og Steele (2006) referert i Heltne & Steinsvåg (2011, s. 77). Barn har en manglende utvikling når det gjelder det emosjonelle, kognitive, sosiale og personlighetsmessige, og derfor vil de generelt ha en svakere integreringskapasitet enn voksne, noe som gjør barn mer sårbare for traumatisering (Heltne & Steinsvåg, 2011, s. 77). Å være direkte eller indirekte vitne til vold, kan være en traumatisk for barnet. Volden er ikke bare en enkelthendelse, men oppstår som oftest flere ganger i et barns liv. Påvirkningen av å være vitne til vold, vil være avhengig av barnets integreringskapasitet.

3.3 Barn som handlende aktører

Barn som lever i familier med vold, må lære seg å leve med uforutsigbarhet. Barn har ulike former for handlings- og overlevelsesstrategier for og prøve å unngå å leve med konstant frykt og avmektighet (Aschjem, Tobiassen Sanna & Steinsvåg, 2011, s. 39). Barn kan forstås som handlende aktører uansett hva de gjør. Hva barnet gjør, og ikke gjør når de er vitne til vold, er handlinger og strategier som er med på å påvirke voldssituasjonen.

Øverlien (2012, s. 25) har prøvd å definere ”barn som opplever vold i hjemmet”. Det er mye forvirring rundt dette begrepet, da det er uklart hvilket omfang begrepet har. Hun finner at det er en tydelig forskjell i begrepsbruken avhengig av forskernes vitenskapelige og nasjonale tilhørighet. Hun peker videre på at forskere fra Storbritannia og skandinaviske land ofte bruker begrepet ”experience” for å beskrive fenomenet om barn som er vitne til vold og for å få frem barnets subjektstatus. Nordamerikanske forskere bruker begrepet ”exposure”. Goddard & Bedi (2010) referert i Øverlien (2012, s. 25) påpeker at ”exposure” innebærer en viss passivitet. Dette kan være problematisk da begrepet ikke gjenspeiler det barn selv rapporterer om det å være vitne til vold. Ved å bruke begrepet ”experience”, prøves det å fange opp barnets aktive rolle i volden og hvordan volden på ulike måter påvirker barnets liv.

Jeg har valgt å se på barn som handlende aktører og ikke passive. Grunnen til dette er ved å se på barnet som handlende aktører, kan vi se barnet som et subjekt og at de har en aktiv rolle i volden uavhengig av hva de gjør og ikke gjør. Barna er aktivt handlende både når de griper fysisk og verbalt inn mellom foreldrene, og også når de velger å sitte på rommet sitt og distansere seg selv fra volden. Alt barna gjør, og ikke gjør, er aktive og bevisste valg for å håndtere volden. Hva de velger å gjøre vil kunne være med på å påvirke volden. Å forstå barn som handlende, og ikke passive, kan være med på å få frem at barnet har et ønske om å påvirke en voldsepisode når den oppstår og at deres handlinger er et uttrykk for hva de tenker og føler om volden.

Øverlien (2012, s. 45) skriver at barn er ikke bare handlende aktører når de direkte og fysisk gjør noe selv, fordi de indirekte kan ha en viktig rolle ved at voldsutøveren bruker barnet for å skade eller true moren. Dette er et fenomen som kalles "The Medea Syndrome". McCloskey (2001) referert i Øverlien (2012, s. 45) skriver at en studie fra USA viste at 65 % av mennene som utsatte partnerne sine for vold, hadde truet med å skade barna. Beeble et al., (2007) referert i Øverlien (2012, s. 45) forteller om en amerikansk studie av 156 kvinner, som viste at 88 % hadde opplevd at voldsutøveren brukte barnet for å fortsette å kunne kontrollere og plage kvinnene.

For å se på barn som handlende aktører og for å få frem barnets tanker om følelser om hvordan det er å være vitne til vold, er det viktig å se på volden fra barnets perspektiv.

3.4 Barnets perspektiv

Oppgaven min bygger på barnets perspektiv. Jeg ønsker å få frem barns egne stemmer, opplevelser og erfaringer, slik de selv har opplevd og erfart volden. Barnet skaper sine egne meninger til sine erfaringer. For å få frem hva barnet selv har opplevd, erfart og mener, er det avgjørende å høre på hva barnet selv har å si.

Barnets perspektiv representerer barnets opplevelser, oppfatninger og forståelse i sin egen livsverden. Fokuset her er barnet som subjekt i sin egen verden (Sommer, Samuelsen & Hundeide, 2010, s. 23). Söderbäck (2010, s. 31) sier noe av det samme når hun skriver at det å fange barnets perspektiv handler om barnets eget bidrag, og at barn får muligheten til å formidle sine egne opplevelser, erfaringer, tanker og følelser.

Mens barn som handlende aktører kan forstås som barnets reaksjoner og handlinger i forhold til volden, har barnets perspektiv fokus på barns egne opplevelser av volden. Istedenfor å få

snakke med voksne om hvordan barn opplever vold, er det interessant å få frem hva barnet selv opplever. Barnets perspektiv er relevant for min oppgave, da forskningene jeg har valgt bygger på barnets perspektiv. Barna har selv fortalt om hvordan det er å være vitne til vold.

4.0 Drøfting av barns strategier for håndtering av vold

Jeg har valgt tre studier som danner grunnlag for min diskusjon. Den første er en studie av Øverlien & Hydén (2009) som undersøkte barns handlinger eller fravær av handlinger under en voldsepisode. Utvalget er 7 barn i aldersgruppen 12-15 år. Resultatene viser hvilke strategier barn har under voldsepisoden. Forskerne har her kun undersøkt barns strategier.

Den andre studien er gjort alene av Øverlien (2012) hvor hun undersøkte hvilke handlingsstrategier barn og ungdommer som har opplevd vold i hjemmet har før, under og etter en voldsepisode. Utvalget er 25 barn og ungdommer i aldersgruppen 8-20 år. Resultatene her forteller noe om barns strategier før og etter en voldsepisode, ikke bare under, sånn som Øverlien & Hydén (2009) har sett på. Resultatene viser også hvordan barn blir følelsesmessig påvirket av å være vitne til vold.

Den tredje studien er gjennomført av DeBoard-Lucas & Grych (2011) hvor de undersøkte barns tanker, følelser og handlinger under en voldelig interaksjon hos 34 barn i aldersgruppen 7-12 år. Forskerne har vært opptatt av barns følelsesmessige reaksjoner på vold. Resultatene viser også barns strategier under en voldsepisode, slik som Øverlien & Hydén (2009) og Øverlien (2012) sine studier.

Med utgangspunkt i disse studiene skal jeg diskutere problemstillingen min. Første delen av min problemstilling handler om barns strategier når de er vitne til vold, og jeg skal nå se på barns strategier før, under og etter en voldsepisode. Min innfallsvinkel til diskusjon er å se på barns strategier ut i fra barnets egne opplevelser og erfaringer.

4.1 Barns strategier før volden

Når Øverlien (2012) analyserte barns strategier før en voldsepisode, var det to strategier som tydelig bemerket seg: 1) å forebygge, og 2) å dempe.

Øverlien (2012) skriver at i intervjuene med barna beskrev de hvordan de handlet før de så tegn som kunne tyde på at en voldsepisode kom til å skje. De lærer seg å tyde små, subtile signaler, men også tydelige tegn som viser at en voldsepisode snart kommer til å oppstå. Dette er handlinger som barna utfører når situasjonen i hjemmet er rolig. Derfor kan de forstås som

forebyggende. Barna i studien tok med seg venner hjem for at det skulle være rolig i hjemmet. De holdt seg våkne og sovnet ikke før mor. Noen diktet også opp fysiske lidelser for å slippe og dra på skole og fritidsaktiviteter slik at de kunne være i nærheten av mor hele døgnet.

Øverlien (2012) skriver at to av barna fortalte om opplevelsen av å ha et stort ansvar for å forebygge volden, og at deres nærvær hadde en forebyggende effekt, samtidig som de fikk passet på mor. I rolige perioder kunne barna forberede seg på at en voldsepisode kunne oppstå, ved at de for eksempel lagret ulike numre som de kunne ringe for å få hjelp. Barna så ut til å bruke den strategien de vurderte påvirket farens opptrapping av aggresjon mest, og som gir best effekt når målet er å beskytte moren (Øverlien, 2012).

Øverlien (2012) fortsetter med barns beskrivelser av hvordan de merket endringer i hjemmet; toneleiet forandret seg, og små gester og handlinger ble til større gester og handlinger. I tiden før voldsepisoden bryter ut, når barna vet at volden kommer til å skje, har de en rekke forskjellige strategier for å dempe spenningen i huset. Barna kunne ta faren og sette seg ned og snakke rolig med han, spille med og være på farens side selv om de var uenig med han. Dette var for å dempe farens aggresjon. Barna kunne også snakke negativt om mor slik at far fikk en bekreftelse på at han hadde rett i konflikten. Barna tok på seg skylden for ting som provoserte faren, som for eksempel ting og gjenstander som ble borte. Noen barn sa at hvis de oppholder seg i nærheten av mor, minsket risikoen for vold eller at alvorlighetsgraden av volden ble mindre. Noen av barna opplevde at deres nærvær provoserte faren. Derfor gjorde de det motsatte for å dempe farens sinne; ikke snakke eller gjøre noe som kan irritere. En gutt fortalte at hans strategi innebar fysisk intervensjon, som for eksempel å si ”kom til meg”. Gutten rettet oppmerksomheten mot seg selv. Han hadde lært at en måte å roe faren på, var å vise sin egen fysiske styrke (Øverlien, 2012).

Spesielt eldre barn holder seg unna huset eller er hjemme for å kunne påvirke volden. At barn dikter opp fysiske lidelser for å kunne være hjemme, kan forstås som barns opplevelse av å ha kontroll og å vite hva som skjer med mor (Aschjem, Tobiassen Sanna & Steinsvåg, 2011, s. 39). Behovet for kontroll kan også komme av at barn kan slippe å føle seg maktesløse og ha mulighet til å gripe inn hvis det trengs. Barna trenger ikke å begynne å fantasere om hva som skjer. Når barn forebygger og demper situasjonen, er det barns måter å roe ned og forhindre at situasjonen skal utvikle seg. Barn vil ikke at vold skal oppstå, og gjør det de føler er riktig for å forhindre eller redusere risikoen for en ny voldsepisode.

Ut i fra resultatene er det mulig å se at vold kan oppstå når som helst og at barna gjør alt de kan for å forhindre og/eller stoppe volden. Dette kan sees på som latent vold, fordi barnas atferd blir styrt av risikoen for ny vold og de er alltid forberedt på at vold kan oppstå. Når voldsepisoden har oppstått, benytter barna seg av ulike strategier for å håndtere volden.

4.2 Barns strategier under volden

Øverlien & Hydén (2009) sin studie hadde som mål å undersøke barns handlinger eller fravær av handlinger under en voldsepisode. Alle barna i studien har opplevd at far utøver vold mot mor, og noen har selv blitt utsatt for vold. Øverlien & Hydén (2009) fant at emosjonell orientert handling var den mest vanlige handlingen blant barna. Denne handlingen er en strategi der målet er å skape distanse mellom seg selv og volden, ved for eksempel å skru på høy musikk, fokusere på en bok og prøve og ikke høre på det som skjer. DeBoard-Lucas & Grych (2011) fant noe av det samme i sin studie, da resultatene viste at 32.4 % av barna valgte å bli i rommet og observere voldsepisoden, men samtidig distrahere seg selv ved å se på TV eller engasjere seg i andre aktiviteter. Øverlien & Hydén (2009) fant også at problemfokuserte mestringsstrategier var vanlig. Barna prøvde aktivt å finne en løsning på problemet. Eva 13 år, Christine 13 år og Nadja 14 år, benyttet seg av problemfokuserte mestringsstrategier. Når moren til Eva ble utsatt for vold, ville hun finne et trygt sted for moren ved at hun tok med seg mor til naboen. Christine valgte å spille på farens lag selv om hun var uenig med han. Dette gjorde hun for å roe ned faren. Nadja hadde ringte politiet når hun selv, moren og broren ble truet av faren, slik at volden kunne ta slutt.

DeBoard-Lucas & Grych (2011) benyttet seg av semistrukturerte intervju i sin studie for å evaluere barns tanker, følelser og handlinger under en voldsepisode. Ved å bruke semistrukturerte intervju ble barna spurt om å beskrive en voldsepisode mellom foreldrene. De skulle fortelle hva de tenkte og følte, og hva de gjorde når de var vitne til volden. Resultatene av barns strategier viste at halvparten av barna (50.0 %) trakk seg tilbake fra voldsepisoden. 29.4 % av barna grep direkte inn mellom foreldrene ved å distrahere eller fysisk prøve å separere dem. 17.6 % søkte støtte hos søsken, venner eller andre personer de følte seg trygge på. Noen barn, 14.7 %, grep indirekte inn ved å ringe politiet eller hente hjelp. 32.4 % valgte å bli i rommet og observere voldsepisoden på nært hold, men det var 11.8 % som trakk seg tilbake og observerte volden på avstand (DeBoard-Lucas & Grych, 2011).

Øverlien (2012) fant i sin studie at de fleste barna, uansett kjønn og alder, gikk mellom foreldrene for å stanse volden. De fleste barna og ungdommene i denne studien er i

situasjonen fokusert mot *handling*. En handling her kan være å gå fysisk og/eller verbalt mellom foreldrene. En jente fortalte at hun gikk verbalt mellom foreldrene ved å oppfordre dem til å tenke på hva som er bra og ikke bra for barna deres. Dette var en effektiv strategi for denne jenta, for det å bruke sin status som barn fikk faren til å gråte og aggressiviteten hans ble dempet. De yngre barna i studien gikk også verbalt mellom foreldrene fordi det og ikke kunne gjøre noe, er å miste kontrollen. Derfor var det bedre å gå gripe inn verbalt, fordi alternativet om og bare høre eller se at moren ble slått, var enda verre. Flere av barna gikk fysisk mellom foreldrene på tross av at de ofte er kroppslig svakere. De kunne sparke og dytte voldsutøveren. De yngre barna har også strategier for å forhindre farens vold mot mor. En jente fortalte at hun la seg under bordet og tvang seg selv til å kaste opp, slik at volden kunne ta slutt ved at oppmerksomheten ble rettet mot henne selv. En gutt fortalte at han åpnet døren til trappoppgangen slik at alle naboene kunne høre kranglingen. Dette var effektivt og voldsepisoden tok slutt, fordi voldsutøver var redd for at andre skulle høre kranglingen (Øverlien, 2012).

Det å beskytte seg selv og/eller søsknene sine, både fysisk og emosjonelt, var en vanlig strategi blant barna og ungdommene. For de eldre barna var de vanligste strategiene å hente småsøsknene sine og beskytte og skjerme dem for lyder. De distraherer sine yngre søsken ved hjelp av bøker, musikk og spill, og de trøster, tørker tårer og beroliger. De barna som har eldre søsken, forteller om hvordan storesøsken har forsøkt å beskytte dem fra å se og høre. Selv om barna ønsker å distansere seg fra volden, er det allikevel et ønske om å være til stede, slik at barna kan ta på seg en rolle som beskytter overfor mor (Øverlien, 2012).

Å tilkalle hjelp var også en vanlig strategi, men det var kun én gutt som fortalte at han selv hadde ringte politiet. De andre barna hadde hentet hjelp fra naboer eller ringte til noen de trodde hadde makt og kraft til og kunne stoppe volden. Både de yngste barna og eldre ungdommene søkte hjelp under eller etter voldsepisoden (Øverlien, 2012).

Ved å se på de tre ulike forskningene, kan vi se at mange av resultatene er like. Flere barn prøver på en eller annen måte å gripe inn under voldsepisoden og de bruker mange av de samme strategiene, som for eksempel å gripe inn mellom foreldrene og søke hjelp.

Aschjem et. al (2011, s. 39) skriver at blant de yngste barna, er passiv atferd vanligst. Passiv atferd er for eksempel å late som volden ikke eksisterer, stenge lyder ute, men det som er mest vanlig er å være helt stille. Ser vi på forskningen til Øverlien & Hydén (2009), ser vi at flere barn skrudde på musikk, prøvde å lese en bok eller holde seg for ørene. Forskningen til

Øverlien (2012) derimot, viser at de fleste barn, uansett alder, gikk mellom voldsutøver og mor for å stanse volden, både fysisk og verbalt. Dette viser at selv de yngste barna ikke alltid holder seg passive og at de har strategier som innebærer å gripe direkte inn under en voldsepisode for å forhindre eller stanse volden fra å skje.

Aschjem et. al (2011, s. 39) sier at eldre barn har et større spekter av handlinger og strategier. De holder seg unna huset eller er hjemme for å kunne påvirke volden, de løper og gjemmer seg, de roper og/eller søker etter hjelp, de griper inn ved å gå fysisk mellom foreldrene for å beskytte mor og/eller søsken. Likhetene med alle tre forskningene er at de fleste barna grep inn, enten direkte og/eller indirekte. Barna gikk fysisk eller verbalt mellom foreldrene. Samtidig viste alle forskningene at barna søkte hjelp. Ingen av forskningene viste at barn løp og gjemte seg, men forskningen til DeBoard-Lucas & Grych (2011) viste en liten andel (11.8 %) trakk seg tilbake for å observere. Ved å se på forskningen til Øverlien (2012) kommer det tydelig frem hvordan de eldste søsknene tar på seg rollen som beskytter overfor småsøsken. Barna har motstridende følelser når det kommer til om de ønsker å være til stede eller ikke. De vil ikke se volden, men samtidig ønsker de å kunne påvirke. Øverlien & Hydén (2009) sin forskning viser også at barna ønsket å redde mor fra volden. At barn er til stede under volden, kan forstås ved at de ønsker å ha kontroll og vite hva som skjer med mor, og at muligheten er der for å kunne påvirke hvis barnet/ungdommen ser at det kan være effektivt og mulig i situasjonen.

Forskningsresultatene viser at barn kan forstås som handlende aktører, enten aktivt eller passivt. Barn som handlende aktører trenger ikke å innebære at barnet fysisk gjør noe for å forhindre eller stanse volden. Barn kan være passive ved at de ikke griper fysisk eller direkte inn mellom voldsutøver og mor, men er aktivt handlende på andre områder, som for eksempel å beskytte søsken og tilkalle hjelp under voldsepisoden.

Når barn velger å gripe inn, enten direkte eller indirekte, kan det forstås som at de har et ønske om at volden skal stoppe og at barnets handlinger er et uttrykk for disse ønskene. Forskningen til Øverlien & Hydén (2009) påpeker dette når de skriver at det å skru på høy musikk, gjemme seg, ringe politiet og til og med være engstelige, kan bli sett på som måter for barn å si; ”Jeg vil ikke akseptere dette” og ”Jeg vil ikke ha dette i livet mitt”.

Øverlien & Hydén (2009) fant aldri at barna normaliserte volden. Volden ble aldri en normal del av livene deres, og strategiene barna brukte, uansett form, fungerte alltid som en måte å motsette seg volden på. Det at barna aldri normaliserte volden, kan forstås som at barna ikke

godtar volden og at de ikke ville at vold skulle være en del av deres hverdag. Videre fant Øverlien & Hydén (2009) at barna brukte de strategiene de vurderte som mulige og mest effektive i situasjonen. Alle strategiene involverte aktive valg. Forskernes konklusjon er at ingen av barnas strategier inneholder fravær av handling. Barna gjorde alltid noe som en respons på volden.

4.3 Barns strategier etter volden

Studiene har færre resultater av barns strategier etter volden, men Øverlien (2012) fant i sin studie at barn trøstet og støttet mor ved å tørke tårer, lar mor sove i samme seng og barna kom med forslag til løsninger på problemet. Det var bare noen av barna som hadde fantasert om hvordan de skulle ta igjen / ta hevn for det voldsutøveren hadde gjort mot barna selv, moren deres og søsken. En gutt hadde knust tre store vinduer på huset til eksen til moren (eksen var voldsutøveren). En annen gutt planla nøyte hva han skulle gjøre hvis voldsutøveren fant han og moren i deres nye hus.

Barn kan være svært opptatt av å ta seg av mor i etterkant av en voldsepisode. De har et ønske om å hjelpe og roe ned mor. Mange barn tørr ikke å gripe inn under voldsepisoden og kan kjenne på maktesløsheten. For mange barn kan det å ta seg av mor i etterkant av volden gi en følelse av kontroll og at de aktivt gjør noe for å hjelpe mor.

5.0 Drøfting av barns følelser når de er vitne til vold

Jeg skal nå skrive videre om andre del av problemstillingen min som handler om hvordan barn blir følelsesmessig påvirket når de er vitne til vold. To av studiene jeg har beskrevet overfor har undersøkt dette, og det er studiene til Øverlien (2012) og DeBoard-Lucas & Grych (2011). Resultatene i begge studiene viser hvordan barn har blitt følelsesmessig påvirket av å være vitne til vold.

Utvalget i studien til Øverlien (2012) er 25 barn og ungdommer. Resultatene fra studien viser at det var ni barn som hadde større konsekvenser og følelser enn de andre barna og Øverlien (2012) kaller dette "Å leve i et voldsvelde". Det som skiller de ni barna og ungdommene fra de andre, er at de ni barna har opplevd en annen form for vold, de har opplevd gjennomgående redsel i sitt liv, volden er grov og livstruende mot mor og/eller barn, volden har vært til stede i lang tid, volden gjennomsyrrer hverdagen og de er stadig i beredskap. Det er disse ni barna Øverlien (2012) skriver om i sin studie.

5.1 Konstant i beredskap

Øverlien (2012) skriver at barna har fortalt om mangel på hverdag. Livet er preget av grov og gjentatt vold, og hverdagen gjennomsyres av fysisk og psykisk vold, kontroll og trusler. At hverdagen gjennomsyres av vold betyr at det ikke er noen pauser, ingen stunder med glede, nærhet og omsorg. Hjemmet er ikke et fristed så lenge voldsutøveren er til stede. Barna er alltid klar for det verste og de forventer volden. Det er denne volden som preger deres hverdag og livsmiljø. Alltid å være i beredskap og aldri vite hva som kommer til å skje, er hverdagen for barna og ungdommene i studien til Øverlien (2012).

Risikoen for at vold påvirker barnets helse, er større når volden er tilbakevendende og foregår over lang tid, noe som er vanlig ved vold i nære relasjoner, og at barn som lever med vold i hjemmet kan forstås som *potensielt traumatiserende* (Øverlien, 2012, s. 24). For barna som er i konstant beredskap er volden en del av barnets liv og har ofte foregått over lengre tid og er som oftest tilbakevendende. Over tid kan dette være traumatiserende for barnet. Det at barn lever i konstant beredskap kan også forstås som å leve med latent vold. Barna vil hele tiden være forberedt på det verste, fordi en ny voldsepisode kan oppstå når som helst.

5.2 Sinne, frykt, bekymring og tristhet

DeBoard-Lucas & Grych (2011) spurte barna hva de tenkte når foreldrene kranglet. Nesten alle barna (94 %) uttrykte bekymring eller frykt for hva som ville skje under eller rett etter krangelen. Den mest vanlige følelsen barna uttrykte var frykt for at den ene eller begge foreldrene ville bli skadet (37.5 %). Den nest vanlige følelsen reflekterte en usikkerhet om hva som ville skje (25.0 %). En liten andel (6.3 %) uttrykte frykt for egen velvære, enten under eller rett etter krangelen. 6.3 % var bekymret for at foreldrene skulle gå fra hverandre.

DeBoard-Lucas & Grych (2011) spurte også barna: "Hva følte du når foreldrene dine kranglet?", for å forstå følelsene barna opplevde når de var vitne til krangling mellom foreldrene. Den mest vanlige følelsen var tristhet (50.0 %) og sinne (47.1 %), og en liten andel følte seg redde (14.7 %). 8.8 % av barna uttrykte følelsene sine ved å gråte. Nesten alle barna rapporterte bekymring eller frykt for hva som kunne skje. Den mest vanlige frykten reflekterte en bekymring om at mor ville bli skadet eller drept, etterfulgt av kommentarer som reflekterte usikkerhet om hva som kunne skje, for eksempel lure på når eller hvordan krangelen ville ende. 41.2 % av barna fortalte om tanker om å gripe inn, enten fysisk eller verbalt. Få barn uttrykte bekymring for egen sikkerhet, noe som er overraskende for

forskerne, fordi barnemishandling er vanlig i familier der det foregår partnervold (DeBoard-Lucas & Grych, 2011).

Barna og ungdommene i forskningen til Øverlien (2012) forteller at de er redde hele tiden og bærer alltid med seg kunnskap om at det verste kan skje. De er også redde for at det nå skal gå for langt og at moren kan dø.

Ved å se på forskningene overfor, ser vi at redsel, angst, frykt og utrygghet er vanlige følelser hos barn og ungdommer som er vitne til vold. Dette kan forstås ved at barna alltid er i beredskap, fordi de aldri vet hva som kommer til å skje og livet deres er i stor grad preget av uforutsigbarhet. Barna og ungdommene i forskningen til Øverlien, kan vi se i sammenheng med det jeg tidligere skrev om traumer. Disse barna har større risiko for type II-traumer ved at de har opplevd gjentatt og grov vold gjennom hele livet.

Kyllingmark & Lillevik har skrevet en fagartikkel i Fontene (11/13) om barn som er vitne til vold. Forfatterne har erfaring fra arbeid med vold i nære relasjoner. Kyllingmark & Lillevik (11/13, s. 58) beskriver at barn som lever med vold i hjemmet, gjennomgående lever med redsel, angst og utrygghet, og at livet deres er preget av beredskap i frykt for hva som vil skje. Dette er en vanlig hverdag for barna og de må leve med denne uforutsigbarheten. Dette stemmer godt overens med forskningsresultatene jeg presenterte overfor om hvilke følelser barn har når de er vitne til vold.

5.3 Følelse av maktesløshet og mangel på kontroll

Øverlien (2012) skriver at barna og ungdommene forteller om opplevelse av at den fysiske og psykiske volden er kombinert med høy grad av kontroll, trusler og ”bizarre” handlinger. Kontroll er når barnet overvåkes i kontakt med andre, og truslene handler om uttalte løfter og trusler om vold og straff mot mor eller barnet. De ”bizarre” handlingene er handlinger som voldsutøveren gjør for å fornede og krenke barnet eller moren, som for eksempel at barnet må velge hvilken type straff eller vold moren skal bli utsatt for. Til slutt forteller barna og ungdommene om den umulige handlingen, som gjør det umulig for barnet å gå mellom voldsutøveren og mor. De er altfor redde for hva voldsutøveren kan gjøre hvis de griper inn (Øverlien, 2012). At barnet må velge hvilken type straff mor skal få, kan sees på som psykisk og emosjonell vold. Voldsutøveren kan styre og dominere barnet og true med hvordan han skal skade mor hvis barnet ikke velger straff. Dette kan både skade og skremme barnet fordi barnet ikke vil at mor skal bli skadet, men blir tvunget til å ta et valg. Barnet blir også utsatt

for emosjonell vold, ved at et slikt valg, skaper vonde følelser hos barnet. Sier barnet at han/hun ikke vil ta et valg, men voldsutøver overhører det barnet har sagt, er dette å regnes som emosjonell vold.

Barns følelser kan også forstås gjennom følelsen av mangel på kontroll og maktesløshet, det og ikke kunne kontrollere situasjonen og gjøre noe. Det og ikke kunne gripe inn og hjelpe mor, kan for mange barn være svært vanskelig. De kan få en skyldfølelse hvis mor blir alvorlig skadet og barnet ikke gjorde noe for å stanse eller forhindre dette. Det at barn velger å være til stede under volden, uten å gripe inn, kan sees i lys av at barnet ønsker å ha kontroll og få med seg det som foregår. Kyllingmark & Lillevik (11/13, s. 60) skriver noe om dette. De skriver at angsten og sjokket barnet opplever i voldsepisodene og skyldfølelsen av og ikke kunne gripe inn, kan føre til at barnet opplever en dobbel styrke av maktesløshet. Videre skriver de at barn har behov for å vite hva som skjer, de har behov for kontroll. At barn har behov for kontroll, kan sees i sammenheng med det følelsesmessige kaoset barnet lever i. Ved at barn får en viss grad av kontroll, kan de oppleve at de har mer oversikt og føler derfor mindre kaos. Det Kyllingmark og Lillevik (11/13, s. 60) beskriver kan sees i sammenheng med det jeg har beskrevet tidligere, om at for barn kan det være verre å høre lyder, enn å være til stede og se det som skjer. Hører barnet kun lyder, kan barnet begynne å fantasere om hva som foregår, noe som kan føre til opplevelse av mangel på kontroll, og en redsel og frykt for hva som skjer med mor. Barnets behov for kontroll, kan forstås ved at barnet har et ønske om og mulighet for å kunne gripe inn og hjelpe mor, slik at de ikke føler seg maktesløse. Når barn bare hører lyder, kan de føle at de har færre handlingsmuligheter, fordi de ikke vet akkurat hva som skjer. Er barnet til stede kan det vurdere ulike handlinger og strategier som kanskje kan være med på å stanse volden.

6.0 Avsluttende kommentar

Jeg har i denne oppgaven diskutert hvilke strategier barn som er vitne til vold bruker for å håndtere volden og hvordan volden påvirker barnet følelsesmessig. De tre forskningene viste mange like resultater på barns strategier og følelser. Det er helt tydelig at det å være vitne til vold er svært belastende for barnet og at den livssituasjonen de er i, er uholdbar.

Problemstillingen min var å belyse hvilke strategier barn som er vitne til vold bruker og hvordan vold følelsesmessig kan påvirke barnet. Jeg ville få frem barnets egne erfaringer og opplevelser av å være vitne til vold, og dette fikk jeg besvart gjennom forskning som hadde

barnets perspektiv som innfallsvinkel. For å forstå hvordan det er for barn å være vitne til vold, benyttet jeg meg av teori for å forstå hva vold er og hva ulike former for vold innebærer.

I en slik oppgave som dette er det ingen konklusjon, men ved å se på forskningene er det klart at barn som er vitne til vold gjør alt de kan for å finne en måte å håndtere sin livssituasjon på. De må ta vanskelige avgjørelser og det er mange tunge og overveldende følelser barnet kjenner på. At forskningene er sett fra barnets perspektiv, er med på å løfte fram viktigheten av å høre barnets stemme og at barnet har sine egne erfaringer og opplevelser, som skiller seg fra foreldrene eller andre voksne. Dette er et viktig perspektiv for hjelpeapparatet å ha, for å kunne få et helhetsbilde av barnets livssituasjon og for å sørge for at barnet føler seg sett og hørt, og at det barnet sier blir tatt på alvor.

Litteraturliste

Barneloven (1981). *Lov om barn og foreldre*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7?q=barneloven>

Barnevernloven (1992). *Lov om barneverntjenester*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=bvl>

FNs barnekonvensjon. FNs konvensjon om barnets rettigheter (2003): *Barne- og familiedepartementet*. Hentet fra http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2013/09/fns_barnekonvensjon.pdf

Fontene (11/13). *Når barn er vitne til vold*. hentet fra: http://fontene.no/mapper/Nar_barn_er_vitne_til_vold.pdf

Heltne, U. & Steinsvåg, P.Ø (2011): *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.

Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget AS

Konsekvenser av vold i barneår. Vold mot mor/far er vold mot barn (2016). *Altakrise.no*. Hentet fra: <http://www.altakrise.no/no/Konsekvenser-av-vold-i-barneaar.html>

Meld. St. 15 (2012-2013). (2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/1cea841363e2436b8eb91aa6b3b2d48e/no/pdfs/stm201220130015000dddpdfs.pdf>

NOU 2009:8 (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/6ebc07ce4230459cb78599b599d76f40/no/pdfs/nou200920090008000dddpdfs.pdf>

NOU 2003:3 (2003). *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/63e114ce782044d5b472546dfd102c35/no/pdfs/nou200320030031000dddpdfs.pdf>

Sommer, D., Samuelsson, I. P., & Hundeide, K. (2010). *Child Perspectives and Children's Perspectives in Theory and Practice*, 2. ISBN: 978-90-481-3315-4. Hentet fra: http://download.springer.com/static/pdf/142/chp%253A10.1007%252F978-90-481-3316-1_1.pdf?originUrl=http%3A%2F%2Flink.springer.com%2Fchapter%2F10.1007%2F978-90-481-3316-1_1&token2=exp=1492352922~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F142%2Fchp%25253A10.1007%25252F978-90-481-3316-1_1.pdf%3ForiginUrl%3Dhttp%253A%252F%252Flink.springer.com%252Fchapter%252F10.1007%252F978-90-481-3316-1_1*~hmac=b2f34e16ef685962b2324c083b3e1f46480a16b9f62757fac6c31e44c63794bc

Söderbäck, M. (red.). (2010): *Barns och Ungas rätt i världen*. Sverige: Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Øverlien, C. (2012): *Vold i hjemmet – barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget

Øverlien, C. & Hydén, M. (2009): Children's actions when experiencing domestic violence, *Childhood*, 2009, Vol. 16(4), pp. 479-496. DOI: 10.1177/0907568209343757.

